



PAPP BARBARA

„Magvető vagyok”

Egy parasztember identitásai

Nácsa János ...

Nácsa János 1908-ban született Dévaványán, református kisbirtokos családban.¹ Tulajdonképpen egész életében földműveléssel foglalkozott, azonban mégsem lehetne egyszerűen parasztemberként meghatározni.² Nácsát jellemezhetjük katonaként – hiszen először 1930-ban, a tényleges katonaidejének letöltését követően pedig 1935-ben, 1936-ban, 1938-ban, 1939-ben és 1940-ben is behívták, az utolsó évben részese volt a visszacsatolt Erdélybe való bevonulásnak. A tűzoltó megnevezés sem idegen tőle – 1933-tól önkéntes tűzoltóként tevékenykedett, a századossáig és az ezüstkoszorús önkéntes tűzoltó szolgálati éremig vitte. Híres fafaragó, citerás, parasztköltő volt – a helyi Pávakör egyik alapítója, a Népművészet Mestere. Mindemellett ötven évig haladt a dévaványai lakodalmas menetek élén: tizenhat éves korától vőfélykedett. Szülővárosa igen büszke rá: verseiből, életrajzi dokumentumai-ból 2004-ben megjelentettek egy válogatást, a következő évben pedig a helytörténeti gyűjtemény rendezett kiállítást az 1986-ban elhunyt Nácsa életművéről.³

A Sárreti Néprajzi Gyűjteménybe került egy Nácsa János által készített kézirat fénymásolata, mely főként naplójegyzeteit tartalmazza. A következőkben azt vizsgálom, hogyan határozta meg ez a sokféle tevékenységet folytató férfi önmagát ezekben az írásokban, megjelentek-e a különféle szerepei, egyáltalán: vállalható volt-e számára az identitás-komplexitás, amelyet számos tevékenysége talán indokoltta tenne.

Míntha a forrás összetettsége is leképezné valamiképpen ezt a sokféleséget, hiszen a spirálfüzetek több különböző típusú szöveget rejtnek: először az 1940-ben, katonai szolgálata alkalmával készült napló szerepel,⁴ ezt egy néhány oldalas gazdasági tárgyú feljegyzés követi, majd – a fénymásolás sajátosságai folytán – 1938-as katonai naplója következik, a 275 kézírásos oldalt tartalmazó iratot pedig az 1940-es tűzoltótanfolyam alatt vezetett napló zárja. Mindezeket időnként megszakítják a „vegyes anyagok”, melyek olykor egyetlen sort, olykor 4-5 oldalt foglalnak el az adott *corpuson* belül (esetleg két jól elkülönülő szövegrész határán): így jelenik meg a kincstári pisztoly száma, a Morse-abc, rövid alapvetés az elsősegélynyújtásról vagy a távirótekercsről, bajtársak neve és címe, az erdélyi bevonulás állomásai mellett néhány lánynév, folyóirat-szerkesztőségek címei, összeadások és szor-

¹ Apjának tizenkét hold földje volt, melyen Nácsa két nővérével osztozott. Nácsa László (összeáll.): *Ahol én születtem. Nácsa János 1908–1986. Dévaványa, 2004.*

² Az '50-es évek végén a megyei hírlap számára mindenesetre ő volt a „szorgalmas egyéni parasztot” megtestesítő riportalany, akinek már a földosztás is juttatott három holdat. *Beszélgetés Nácsa János házánál. Békés Megyei Népművelési és Könyvtári Osztás, 1957. 2. évfolyam, 49. szám. 7.*

³ Lásd: Nácsa: *Ahol én születtem*, id. mű

⁴ A debreceni híradósoknál szolgált, a bevonuláskor egészen Zilahig vezényelték elő a csapatukat.

sok. (A „vegyesek” szövegtestbe illesztése ugyan bizonyosan nem önkép-bemutató szándékkal történt, azonban valamelyest ezek is árulkodnak Nácsáról, arról az emberről, aki nemigen dúskálhatott a papírban, de gondosan megőrizte az aktuálisan használt füzetkékét: elsősorban a papírt becsülő paraszt képe tűnik elő ebből, akinek nem volt módja szeretett írásainak külön írótüböt szerezni, de gondolhatunk a gyakorlaton lévő katonára is, aki már csak gyakorlati szempontokból sem engedhette meg, hogy sok írószerszámot hordozzon magával.)

... a katona ...

Nácsa János a naplóiban természetesen ennél közvetlenebb módon is utalt identitására, több szinten meghatározta önmagát, s bizony talált a sokféle – vállalt – szerepétől idegen, elutasítandó dolgot, melyet a katonai szolgálat hozott meg számára:

*„Utcaseprő lett belőlem, Szalmás utcát kotorom,
Zsadányba a poros utcát Parancs szóra locsolom.
Voltam én már szakács, hentes, Sziígyártó és kárpitos,
Tiszti legény, kürtös, költő, Énekkarban tenoros.
Utcaseprő nem voltam még, Íme ezt is elértem,
Őrmester úr parancsára utcaseprő is lettem. [...]
Udvarolnék lányoknak is Hivatásom dacára,
Meg sem látják, nem halgatnak Utcaseprő bakára.
Pedig hogyha rám halgatna Özvegyasszony és leány
Tudom Isten hogy meghalna Szerelmemtől valahány.
Így élem az életemet Utcaseprő koromba,
Bocsásson meg a nagyvilág, Ha a versem goromba.”⁵*

Előbbi írása az 1940-es bevonulásakor keletkezett, bár már korábban is hozott olyan feladatokat a katonaság, amelyet idegennek, szégyellnivalónak érzett: erről tanúskodik egy 1938-as bejegyzése, amikor egyik bajtársának panaszkolta, hogy „vécze surolás” a feladata.⁶ Ugyanakkor a – levante félévi értesítője szerint – „kifogástalan jellemű és hazafiúi megbízhatóságú”,⁷ számos hazafias verset szerző, erős és egészséges fiatalember számára egyáltalán nem volt elítélendő maga a katonaság, a katonai szolgálat. 1940-es naplóját például így kezdte: „Az én naplóm, amely az 1940. VII. 1-jével [ti. a bevonuláskor] vált részemről megjegyzésre alkalmassá”,⁸ vagyis a mundér felvétele számított nála olyan eseménynek, amely után immár teljes joggal felöltheti a naplóíró szerepét is. (Egyébként az 1938-as naplója szintén kizárólag a katonai szolgálata idejére korlátozódott.) Az egyenruha szimbolikusan és ténylegesen is büszkeséget, valami fontosabb létforma vállalását jelenti számára: amikor – némi ruhacserélgetést követően – először nézhetett tükörbe teljes díszben, megjegyezte, hogy meglegedetten fogadta a végeredményt.

Annak ellenére, hogy bevonulását ilyen döntő eseményként érzékelte, a szerző már kezdetől ambivalens módon viszonyult a katonai élethez, és nem csupán az ebben a közegben teljesíteni kellett utcaseprői vagy WC-pucolói tevékenységet nem szívelte. Már a '40-es

⁵ Sárréti Múzeum Néprajzi Adattára (a továbbiakban: SMNA) A. 845-96. *Nácsa János naplója*. [48–49.]

⁶ SMNA A. 845-96. [141.]

⁷ Nácsa: *Ahol én születtem*, 36.

⁸ SMNA A. 845-96. [1.]

naplója elején megvallotta, hogy bizony kellemetlenül érintette a mozgósítás, bár – bejegyzése szerint – tulajdonképpen már megszokhatta volna ...⁹ Honvágyról, a család vagy a szülőfalu utáni sóvárgásról viszont (egyetlen, figyelemreméltó kivételtől eltekintve) a napi bejegyzések között nem szólt, ezek nem tartoztak a katonai naplóban vállalható, megjeleníthető érzések közé. Ehelyett inkább a szakasz napi eseményeire, a katonai élet külső történéseire koncentrált, mintha az egyenruhába bújással testileg–lelkileg kilépett volna abból a közegből, amelyben addig élt, és még akkor sem tett hiányokra vonatkozó megjegyzést, amikor szolgálatteljesítés közben „földikkel” találkozott.¹⁰ Azt, hogy igenis vágyott látni az otthoniakat, és megszabadulást jelentett számára a szabadságra vonulás vagy leszerelés, csak akkor engedte láttatni, amikor már szinte kézzelfoghatóvá vált a hazamenetel lehetősége. Ilyenkor aztán viharos öröm tűnik elő az írásából: így történt akkor is, amikor 1938 novemberében feljegyezte, hogy némely bajtársát megfizethetetlen öröm érte, ugyanis szabadságra mehet – másnap azután, amikor megtudták, hogy egész szakaszukat hazaengedik, „a víg kedély mindenkinél a legmagassabb színvonalra lépett”, és hatalmas játék, egymás ugratása-csipkedése kezdődött.¹¹ Egy másik hasonló esetben rögtön a Hangya Szövetkezetbe indultak az örömhír hallatán, néhány üveg sör elfogyasztására – amiből aztán több is lett, mint néhány üveg ...

Egyébként a szabadságos napoktól távol Nácsa belehelyezkedett a tábor életébe, és többnyire a körlet napirendjét vetette papírra. Ébresztő, takarodó, étkezések, a felszerelés és a környezet rendbetétele, gyakorlatozás, őrség – ezek a momentumok újra és újra felbukkannak napi beszámolóiban, sőt általában ezek képezik a feljegyzések legnagyobb részét. A bejegyzései ennek ellenére nem tűnnek túlságosan egysíkúnak, hiszen nem törekedett az azonos formátumra, stílusra, nem ragaszkodott a katonai precizitású napirend-ábrázolásokhoz; bizonyos esetlegességet mindvégig megőrzött. A napi rutinhoz tartozó események közül is volt olyan, amit részletesebben és nem csupán rögzítés szintjén ábrázolt: például az ebédre kapott kelkáposzta-főzelékkel kapcsolatban hosszasan értekezett (mint soraiból kiderült, nem kedvelte ezt az ételt), szólt arról, amikor különösen nehéz feladatnak bizonyult a távíróvezeték továbbítása, vagy rendkívül megterhelő volt az őrség, és másnap „álmos pofával” indult útnak.¹²

Időnként természetesen bizonyos, a napi kötelességteljesítésen némelyest túlmutató jelenségek is helyet kaptak elbeszélésében: megemlékezett a kimenők tényéről, a vasárnapi templomlátogatásról, a szórakozásról – azonban utóbbiról is csak említés, felsorolás szintjén ír, így nem tudjuk, pontosan mit is takar ez a szó (feltehetően nem vagy nem csupán az izogatást a bajtársakkal, hiszen az ilyesmiről „snapszkúra” vagy éppen „látogatás a Hangyában” kifejezések beszélnek). A szakasz közösen elköltött, különlegesnek számító étkezéseiről is beszámolt: a közös szalonnasütésről, amikor még az alezredes úr is velük nevetett, vagy éppen a kedélyes hangulatú búcsúvacsoráról – az efféléken ő is szerepet kapott, saját verseit szavalta. És igen, ez és a versírás–naplóírás talán az egyedüli olyan tevékenysége, amelyben egyéninek, különlegesnek ábrázolja magát, többnek és másnak, mint egy behívott katona a sok közül. Az írás az egyetlen cselekedet, amely a honvéd napirendjét is befolyásolja, hiszen újra és újra felbukkan az általánosan kötelező napi cselekményekkel egy sorban, mindenféle hangsúly vagy különösebb magyarázat nélkül.

⁹ SMNA A. 845-96. [1.]

¹⁰ SMNA A. 845-96. [19.]

¹¹ SMNA A. 845-96. [253.]

¹² SMNA A. 845-96. [17.]

Nácsa olykor a különleges, a megszokotton túlmutató katonai vonatkozású eseményekről is szót ejtett: mindig valamiféle tisztí előadásról, beszédről, mely imponált neki, mely elismerést váltott ki a verbalitás rögzítése mellett elkötelezett híradósból. Ilyenkor stílusa kissé emelkedettebbé, a hivatalos közegekhez idomulni igyekezővé vált, például amikor főhadnagyuk a szolgálat kezdetén „nagyszabású figyelmeztető és oktató beszédet tartott, melyet mindannyian a legnagyobb figyelemmel hallgattunk meg”, vagy amikor az 1938-as leszerelés búcsúszónoklata „a legnagyobb benyomást tanúsította, különösen azokra az egyénekre, akikben egy kis hazafias érzelem lappang, mint jómagamba is”.¹³

A „kis hazafias érzés” azonban rendkívül ritkán jelenítődött meg a naplóban, Nácsát inkább untatják a napi katonai feladatok, a gyakorlatozás, mint hont mentő akciót látna benne. Ahogy panaszoja:

*„Híradó századnál Szolgáljuk a hazát,
Itt lopjuk Istennek Fényes nyári napját.”¹⁴*

A híradós sohasem kapcsolta a haza iránti érzelmeket a napi vitézi kötelezettségeihez, és nemigen adott hangot honfíúi lelkesedésének akkor sem, amikor kiderült, hogy egységüket az újonnan visszacsatolt erdélyi területekre vezénylik. A naplóíró bejegyzései az indulást vezénylő parancs után – különösen a trianoni határ átléptével – mégis megváltoztak, hiszen a gyakorlatozó szakasz immár felszabadító csapattá alakult át, így a napi rutin kétségtelenül átalakult. Nácsa „felszabadító identitása” azonban nem a parancs kihirdetésével, hanem mintha a dicsőséges menetelés során, a felvirágozott-fellobogózott településeket, az integető, eléjük virágot szóló lányokat, a jellegzetes kapukat és tornyokat, a mosolygó-örvendező embereket vagy éppen a román csapatok által hátrahagyott maradványokat látva, fokozatosan alakult volna ki. A székely területekre érve jutott el odáig, hogy „hazafias érzését” versekre váltotta: ezekben az írásokból már egyértelműen a szabadságot hozó vitéz hangja szól.

A románsággal kapcsolatos számonkérő vagy gyűlölködő megjegyzéseket nem jegyzett fel, bár az „oláh bocskor” hatalmának elvesztését többször említette, és egy alkalommal leírta azt is, hogyan tették csúffá bajtársaival az ortodox papot:

*„Most jön Bánffyhungyad Magyar lakosával,
Nevezetes nékem Zsindelyes tornyával.
Itt is táboroztunk Két éjjel is egy nap,
Itt lett kikészítve A román matyó pap.
Lehúzták körméről A szent páter atyát,
Letépték testéről A fekete szoknyát.”¹⁵*

Mint láthatjuk, a győztes pozíciót magukénak mondó honvédek megengedtek maguknak némi macska-egér játékot a tehetetlennel, azonban ez – a megszegényítésen kívül – nem járt különösebb következményekkel. (A református Nácsa mindenesetre bizonyos kárörömmel szemlélte a történeteket, ami, tekintve, hogy a korabeli Dévaványán nem volt a legharmonikusabb az együttélés a matyók – a katolikusok – és a reformátusok között, talán nem is olyan meglepő.)¹⁶

¹³ SMNA A. 845-96. [7., 3., 253.]

¹⁴ SMNA A. 845-96. [52.]

¹⁵ SMNA A. 845-96. [35.]

¹⁶ Bereczki Imre egyik néprajzi gyűjtésében a következő szerepel egy dévaványai „matyó” földműves előadásában: „Gyerekkoromban mindig verekedtünk a gancsokkal [= reformátusokkal]. Eccer

A felszabadítás naplója inkább mégis a sokféle, számára addig ismeretlen látnivalóval: a hegyekkel, bányákkal, szép épületekkel, számár vontatta kis kordéval foglalkozott, ezekről emlékezett meg egy-két szóban, ezeket rögzítette „hadi zsákmányként” magának. A különleges vizuális élményeken túl arról írt még naplójának ebben a részében, hogyan fogadták a települések az átvonuló csapatokat: gyakran csupán a „román falu” szavakkal jelölte, hogy nem volt a legmelegebb az üdvözlés. Az ébresztő-takarodó-féle felsorolás itt már elmaradt, bejegyzései csaknem kizárólag a szakaszon kívüli világra, illetve a sereg-világ érintkezésére korlátozódtak: hogy a barátkozásuk bizonyára eredményes volt, egy-két lány-név, illetve pár román szó magyar fordítással (köszönöm, gyere elő) jelzi. A kiemelkedően jó vagy rossz elszállásolási, étkezési körülmények, az együtt mulatás ugyan elő-előbukkanak, de a korábbi lajstromszerű tevékenységleírás nem tér vissza.

Mint már említettem, mindössze egyetlenegyszer került elő a honvág a naplószerző által gyönyörűnek tartott erdélyi hegyek között: ez pedig ahhoz kötődik, hogy Nácsa egyik bajtársa elesett. A híradós szerint a szakaszvezető a többségében románok lakta Válaszút faluban egy táncmulatságon hevesen udvarolt egy barna kislánynak, akivel egy patak partjára ült le beszélgetni, amikor egy orvlövész agyonlőtte. Ez volt az a pillanat, amikor Nácsa János befejezte vitézi krónikási tevékenységét, felhagyott 1940-es bevonulása alkalmával elkezdett naplója vezetésével, és ezután csak néhány verset hagyományozott ránk ebből az időszakból. A szakaszvezető gyászos végét rögzítő bejegyzést tehát az alábbi vers követi:

*„Itt vagyok Erdélyben, Horthy katonája,
De messze vagy töllem Nagykunság rónája.
Az élesdi mézshegy Magas csúcsát látom,
A szép mézshegy mellől Mégis haza vágyom. [...]
Nincs mi vigasztaljon, Messze van gyermekem,
Kiért feláldoznám E gyarló életem.
Erdélyi szép tájat Kunságon nem látom,
De azért én mégis, Mégis haza vágyom.”¹⁷*

Nácsa János tehát az értelmetlen halállal való szembesülése után lemondott a katonai tudósító szerepéről, és visszatért – lélekben mindenképpen – szülőfalujába, a nagykunsági földekre. Verse akár a valódi hivatására ébredt, a vitézi dicsőségtől és törődéstől búcsúzó kislembert *ars poeticája* is lehetne, aki nem a nagy eszmékért, hanem gyermekeiért óhajtana dolgozni és meghalni, ha kell. Tehát tulajdonképpen az általa addig ismert sík mezőket és paraszti világot választotta a kies erdélyi hegycsúcsok és a jól szabott egyenruha helyett.

A naplóiban egyébként nem találunk más utalást paraszti gyökereire, foglalkozására: mintha a katonasághoz kerülésével átmenetileg feladta volna földműves identitását (bár az előbbieken alapján megállapíthatjuk, hogy ez nem jelentett igazi megválást a földműves-éntől). Viszont akár a világból keveset látott, szűkebb pátriájába zárt, földje révén „fogva tartott”, de érdeklődő, minden újdonságra fogékony parasztember természetes viselkedésmódjaként is tekinthetünk arra a törekvésére, hogy igyekezett minden falucskáról megemlékezni az adott településnek az általa legjellemzőbbnek tekintett momentumainak megörökítésével.

bementem az iskolájokba, oszt kiharaptam Nácsa Jánosnak a szája szílit.” Berezcki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Adattára – A. 3.99.54.1. Berezcki Imre: *Déuványai tájszavak és kifejezések*. 1983. 27.

¹⁷ SMNA A. 845-96. [40.]

... a paraszt, a tűzoltó, a költő, a vőfély ...

A szövegtestben mindössze egyetlen, a paraszti léthez valamelyest kötődő szépirói munkája található: egy verse az első hóról, amely belepte a ványai földeket. A tizennégy oldalas gazdasági feljegyzések viszont mindenképpen a paraszti létéről tudósítanak, hiszen az aratáshoz kapcsolódó írásokról van szó, nevezetesen az aratók névsoráról,¹⁸ a munkások igazolásáról a húszpengős előleg felvételére vonatkozóan és az egyik Dévaványa környéki uradalom megbízottjának munkások szerződtésére irányuló kéréséről.¹⁹

A szolnoki önkéntes tűzoltói tanfolyam alkalmával készült 1940-es naplóban sem jelenik meg a paraszti életvitel sajátosságai: a tizenegy napról írt beszámoló valóban kizárólag a tanfolyam történéseit lajstromozza, a katonai naplóinál megszokott módon. Itt is feltűnik az ébresztő-reggeli-foglalkozás-ebéd-kimenő-takarodó meglehetősen egyhangúnak tetsző ismételtetése, s a gondos szerző ezek mellett feljegyzi a legtöbb előadó nevét és az előadás címét. Talán Nácsa is kevésnek, elégtelennek érezte ez alkalommal a megosztásra érdemesnek ítélt élményeket, és ezért választotta – mintegy kárpozlásként – azt, hogy szinte minden ételt megnevezett, amit ebben a másfél hétben a tanfolyam hallgatói elé adtak, néha éppenséggel a „vacsora” szó fölé írva, a már lezárt mondatba illesztve. Azonban sem a katonai naplókban nem kerül elő a tűzoltó-múltra való utalás, sem a tanfolyami feljegyzésben nem bukkannak fel a katonai tapasztalatok. Úgy tűnik, a tűzoltó, a katona és a parasztonmegjelenítés – legalábbis kognitív szinten – nemigen érintkezett az esetében.²⁰

Más a helyzet viszont a „költőséggel”, Nácsa János költői identitásával. A költő-mivolt ugyanis mind a katonai, mind a tanfolyamon készült írásában előkerül, bár az előbbi esetében sokkalta hangsúlyosabb: újra és újra felbukkan a versírásnak vagy korábbi verse tisztázásának napirendbe illesztése. Azt nem tudni, hogy a versírást ő a tevékenységek közül hová sorolta, nevezetesen kemény munkát, napi kötelezettséget vagy felüldülést jelentett-e számára a rímfaragás, mindenestre a pusztá szórakozásnál bizonyára többnek számított, hiszen olykor a napi cselekedetek felsorolásában mindkettő szerepel: „versírás a szalonnasütésről, utánna szolgálat egész estig, kevés szórakozás, takarodó.”²¹ E bejegyzés arról ta-

¹⁸ A kilencvenöt fő mindegyike dévaványai illetőségű.

¹⁹ Sajnos a birtokos neve nem szerepel az iraton. (Viszont mivel már a munkavezető-bandagazda, nevezetesen Nácsa János megbízása is írásban történt, és bizonyára nagyobb birtokról lehetett szó, feltehetően készíthettek aratómunkás-szerződéseket, bár ezeket nem sikerült megtalálni.) Lásd: Szilágyi Miklós: *A szóbeli megállapodás jelentősége a kisújszállási gazdák és alkalmazottaik munkaszerződéseiben*. In: Kisbán Eszter (szerk.): *Parasztkultúra, populáris kultúra és központi irányítás*. Budapest, 1994. 111.

²⁰ A '30-as évek második felétől a világháborúig terjedő időszak – kis túlzással – a tűzoltó-tanfolyamok virágkorának tekinthető, annak köszönhetően, hogy 1936-ban rendeleti (180.000/1936. sz. BM) és törvényi (1936. évi X. tc.) szabályozás is született a tűzoltóságról. A fenti rendelkezések értelmében ugyanis hivatásos tűzoltóságot minden törvényhatósági, megyei jogú város, míg legalább húsz fővel működő önkéntes tűzoltóságot minden község köteles felállítani (és legalább ennyi légvédelmi szolgálatost kellett kiképezni). Dévaványán ugyan már a 19. század utolsó harmadában létezett önkéntes tűzoltó egyesület, azonban ez az első világháborút követően feloszlott, s csak 1933-ban alakult újra (immár Nácsa János részvételével), s feltehetően ennek a rendeletnek a hatására nőtt gyorsan a létszám. Nácsa feljegyzéseit összevetve a fennmaradt korabeli tanfolyami anyagokkal, megállapíthatjuk, hogy a szolnoki tanfolyam a rövidebbek közé tartozott, és az elméleti felkészülés mintha kisebb hangsúlyt kapott volna az átlagosnál. Lásd például: *A szombathelyi kerületi tűzoltótanfolyamon előadott anyag kérdésekben*. Szombathely, 1926.; *A kerületi tűzoltói tanfolyam tananyaga*. Sátoraljaújhely, 1940.

²¹ SMNA A. 845-96. [17.]

núskodik, hogy az irodalmi tevékenység feltehetően nem az elengedettséget, a teljes kikapcsolódást jelentette számára.

Nácsa valószínűleg először néhány szavas jegyzeteket készített a tapasztalatairól, melyeket versben kívánt megfogalmazni, és az „alkotás” folyamatában többször is átírta műveit. Az előbbire néhány példát találunk a szövegtestben, jórészt az erdélyi meneteléssel kapcsolatban: míg az egyik faluhoz fűződő élményeiről mindössze annyit skiccelt fel, hogy a hídja összedőlt, néhány lappal odébb rímbe szedve találkozunk a történettel:

„Bogártelke falu, Nem nagy a határja,
A sötét éjbe Összetört fahídja. [...] *Harmínckét kocsiból Kifogtuk a lovat,
Úgy zónáztuk által A rozoga hidat.*”²²

De Nácsa János nem csupán feljegyzéseket készített a majdan versbe foglalandókról: fennmaradt néhány formálódó írása is, vagyis tanúi lehetünk egy-egy vesszora javításának, tökéletesítésének.²³ (Így érthetőbbé válik, miért nem tekintette az írást pusztá szórakozásnak, hiszen olykor bizony kemény munkát jelentett a szépírói tevékenység ... Esetleg éppen verse születése feletti gondos bábáskodás utalhat a „született költő” jellemzőire.²⁴)

Bármennyire is nehézkesen haladt néha az írás, Nácsa önmagához tartozónak érezte a poétaságot, és ezt bizonyos kötelezettségekkel járó állapotként élte meg; ahogy egy jelentősnek vélt esemény kapcsán megfogalmazta:

„Itt is kell jegyeznem, Emlékeim nagyok,
Feljegyzem én tehát, Mert poéta vagyok.”²⁵

Úgy tűnik, jó verbális készségét, szórakoztatói érdemeit környezete, így a híradós szakasz is elismerte: többször számolt be naplójában arról, hogy esti összejöveteleiken verseivel szerepelt; de ő volt az, aki a szakasz nevében köszönetet mondott az ebédmeghívásért, vagy aki búcsúbeszédet tartott az 1938-as leszerelésük alkalmával. Nácsának nem lehetett szokatlan a költő-szerep, képességeinek efféle értékelése, hiszen ezidőtájt már több költeménye megjelent nyomtatásban: a dévaványai lap mellett többek között a Magyar művészeti lexikon és a Magyar parasztírók antológiája is közölte egy-két versét.²⁶ Tehát a katonaságnál is értékelték – elbeszélése szerint – ilyen jellegű fellépéseit, „poétasága” elkísérte a seregbe, s ennek elismerése olykor kézzelfogható formát öltött: egy alkalommal például

²² SMNA A. 845-96. [36–37.]

²³ Nácsa valószínűleg hazatérése után is javíthatta írásait, ugyanis az Utcaspró lett belőlem című verse a 2004-es kötetében a naplóban lejegyzettől kissé módosulva jelent meg. Nácsa: *Ahol én születtem*, 45.

²⁴ Northrop Frye szerint ugyanis: „Az a tény, hogy a mű átdolgozható, hogy a költő változtat – nem azért, mert valami jobban tetszik neki, hanem mert valóban jobb –, azt jelenti, hogy mind a költők, mind a versek születnek, nem pedig később válnak azzá. A költő feladata a lehető legsértetlenebbül világra hozni a verset, az pedig már születése pillanatától feltétlen önállóságra törekszik.” Frye, Northrop: *Az irodalom archetípusai*. In: Fabiny Tibor (vál., szerk.): *A hermeneutika elmélete*. Tanulmányok. Szeged, 1998. 362.

²⁵ SMNA A. 845-96. [37.]

²⁶ *Magyar művészeti lexikon*. Budapest, 1938. 318.; Bálint János (összeáll.): *Tavaszi szántás. Magyar parasztírók antológiája*. Cegléd, 1935. 46., 62. Az itt szereplő száz parasztíróból három dévaványai illetőségű volt, tehát Nácsa szülőföldjén valószínűleg kedvelt „mesterség” lehetett a rímfaragás – ezt a helyi hagyomány is megerősíti. Gaál József (szerk.): *Dévaványa nagyközség története*. Dévaványa, 1978. 235.

másfél pengőt és bort kapott az elégedett tiszt uraktól.²⁷ Nácsa „poétasága” tulajdonképpen hatással volt a csapatirányításra is, de az ő személyes életét, „katonai karrierjét” mindenképpen befolyásolta, ugyanis éppen rímfaragó tehetsége mentesítette a felvidéki átirányítás alól: „Hogy én is nem lettem a menetszázadba beosztva, azt a költői szellememnek köszönhetem, mert a szakaszparancsnokaim már annyira ragaszkodnak hozzám, hogy nem engednek el maguktól semennyiért, csak majd akkor, ha ők is mennek, és így én is idehaza maradtam” – számolt be a vele történekről 1938. november 20-án.²⁸ Úgy tűnik, a katonai napló írójának mégsem a katonaság volt az elsődleges jelentőségű, és még a „felszabadító baka” életét sem tarthatta gyöngyéletnek, hiszen örömmel fogadta, amikor sajátos tehetsége révén nem került a Felvidékre induló szakaszba.

A katonai élet mégis ihletően hatott rá, munkára ösztökélte Nácsa „poéta lelkét”, ugyanis az Erdélybe vonulás napi eseményein túl költeménye készült Gábor Áronról, mint ahogy hazafias verset, indulót és takarodót is szerzett a seregben.

A katona–költő viszonylatban tehát mindenképpen a költői identitás hangsúlyozódik.

Katonai szolgálata vagy a tűzoltó-tanfolyam ideje alatt Nácsának természetesen nem volt alkalmak lakodalmas menetek élén vonulni vagy éppen menyasszonyt kikérni: nem voltak vőfélyi feladatai, így a *corpus*ban sem jelent meg erre vonatkozó beszámoló, mint ahogy vőfélyverseket sem tartalmaznak a levéltárban őrzött spirálfüzetei, annak ellenére, hogy egyébként írt ilyesmiket.²⁹ A „vőfélység” egyenruhásként nyilván nem foglalkoztatta. A szövegtestben mégis találunk némi utalást vőfély-szerepére. Ugyan nem lagzik hangulatfelelőseként, de mulattatóként, – ahogy ő nevezte – komikusként többször részt vállalt bajtársai szórakoztatásában,³⁰ bár efféle tevékenysége tulajdonképpen nem választható el költői működésétől. Vőfélységére történő utalások mégis fellelhetők a szövegben, noha ezek csak „közvetett bizonyítékok”, formai jellemzők. Nevezetesen: a történetmesélés módja, a vőfélyrigmusokra emlékeztető sorok, a képszerűség, a rövid, humoros formák mindenképpen a mesterségét kiválóan értő, azt szívesen végző vőfély képét hívják elének, az olyan lakodalmi tisztségviselőt, aki mindig kész és képes „valamit mondani”, az adott helyzethez illeszkedő tréfás mondatokat faragni, hangulatfelelősként mulattatni a társaságot.³¹ Nácsa tehát megőrizte a vőfélyrigmusok ritmusát, és katonai naplóját is ezek ihlették, bár ekkor keletkezett írásai tartalmában természetesen eltérnek a lagzikon elhangzott köszöntőktől.³² Verseire azonban, melyek sokszor – a vőfélyversekhez hasonlóan – inkább rimes beszédeknek tűnnek, jellemző, hogy szinte hívják a hallgatóság figyelmét, mintha az ünneplő közösség elé kíváncznának, ahol a nász nép bizonytalán élvezettel figyeli a mulatság irányítójának szereplését.³³ A katonai naplóból néha „kiszóló” vőfély megnyilvánulásai ugyancsak eltérnek az egyébként jellemző ébresztő-reggeli-gyakorlatozás stb. felsorolástól: az erdélyi beszállásolás fogyatékoságainak következményeiről (ti. nem volt elég szálláshely) például így számol be a krónikás:

²⁷ SMNA A. 845-96. [16.]

²⁸ SMNA A. 845-96. [232.]

²⁹ Nácsa: *Ahol én születtem*, 148–157.

³⁰ SMNA A. 845-96. [16.]

³¹ Takács Lajos: *Népi verselők, hírversírók*. Ethnographia, 62. évf. (1951) 1-2. szám. 18–23.

³² Janó Ákos: *Kiskun parasztverselők*. Kiskunhalas, 2001. 34.

³³ Ujváry Zoltán: *Vőfélyversek, lakodalmi köszöntők*. In: uő. (szerk.): *Népszokás és népköltészet*. Debrecen, 1980. 463.

„Főhadnagy urunk is Felment a padlásra
Kis Jézus módjára Feküdt a szalmára.”³⁴

S nem csupán a rímei emlékeztetnek a lakodalmakon elhangzott tréfás-kacagató szövegekre, de prózájában szintén fel-felbukkan egy-egy nevezetes történet elmesélésében a mulattató, aki a kellemetlenségekről is úgy emlékezik meg, hogy azokat inkább komikusnak érzékeli az olvasó (hallgató): „Az ebédhez való párolt hús jobban mondva párolatlan és fővetlen hús igen-igen rágós volt, hogy ennek mi volt az oka, nem tudom, lehet, hogy a szakácsok gondatlansága, mert nem főzték meg rendesen. De a másik ok, ami 100%-ig valószínű, hogy az ebédre szentelt növendék alkalmasint iskolahagyott lehetett, és már igen-csak megkonfirmált, vagy talán még a levettét is kijárta, szóval nagy marhák öreganyja vagy öregapja lehetett, mert ahogy a fogam alatt forgattam, egyszer csak azon vettem magam észre, hogy a hús elkezd a szájamba bőgni és így nem mertem tovább rágni és úgy nyeltem le, ahogy volt” – jegyezte le egy bakaebéd keserveit.³⁵ Nácsa élményszerű, jól megkomponált elbeszélése valóban mintha elsődlegesen hallgatókat s nem olvasókat követelne: sorai sokkal inkább a színes beszédű, jó kedélyű nevetetőt, a lakodalmak kedvesinálóját jellemzik, mint a hadak krónikását vagy a líra szerelmesét. Hatásuk bizonyára a közönség előtt, az „élő előadásban” mutatkozna a legteljesebben (ahol bizonyára a visszacsatolás sem késlekedne), ebben is hasonlít az adott cselekmény színjátékká lényegülését elősegítő, előhívó, illetve azt irányító vőfélyi megnyilvánulásokra.³⁶

Szilágyi Miklós szerint nem föltétlen a képességeknek volt elsődleges szerepe a vőfélyé válásban, hiszen számos esetben a szükség szorította rá a „célszerű szegény embereket” a vőfélyi foglalatosságra. Nácsa János, aki az alföldi mezővárosokban jellemző módon szinte (fél)hivatásszerűen űzte ezt a „mesterséget”,³⁷ bizonyára azon – ahogy ő használta – vőfények közé tartozott,³⁸ akik kedvvel és hozzáértéssel végezték a kötelességeiket.

... – és a prosimetrum

Az előzőekben jórészt formai szempontokból nyertünk bizonyos ismereteket a naplóíró híradós és a vőfélység viszonyáról, Nácsa ilyen irányú tehetségéről. Azonban a *corpus* egyébként is formai vizsgálatokra indít, hiszen ha nem is folyamatos a vers és próza alternáló alkalmazása, számos vers tarkítja a naplót (másként: prózai szakaszok ölelik körbe a rímeket), ami valamiféle kétszólalmúsággal ruházza fel az elbeszélést, „kódváltás” történik.³⁹ Így tehát tekinthetjük a forrást egyfajta „keverék” szövegnek, *prosimetrum*nak. (A keveredés nem csupán abból adódik, hogy Nácsa sokféle információt feljegyzett kis füzetbe – hiszen mint láttuk, az 1940-es naplóját prózában kezdte, és az Erdély felé menetelkor vezette rímekben a krónikáját, mellyel csak a bajtársa elestekor hagyott fel: ezután

³⁴ SMNA A. 845-96. [34.]

³⁵ SMNA A. 845-96. [100–101.]

³⁶ Szabó László: *Lakodalmi szövegek, játékok esztétikai kérdései*. In: Novák László – Ungváry Zoltán (szerk.): *Lakodalom*. Debrecen, 1983. 347–348.

³⁷ Szilágyi Miklós: *A hivatásos vőfély*. In: Boros Balázs et al. (szerk.): *Fehéren, feketén*. Budapest, 2004. 341. Szilágyi úgy véli, a hivatásos vőfély intézményének csak az említett helységekből van évszázados múltja, míg Sárkány Mihály szerint általánosan jellemző volt a „hivatásosság” a 20. század közepéig. Sárkány Mihály: *A lakodalom funkciójának megváltozása falun*. Ethnographia, 94. évf. (1983) 2. sz. 279–285.

³⁸ Nácsa: *Ahol én születtem*, 142.

³⁹ Hoppál Mihály: *Technika és rítus: Egy lakodalom jelenszerei*. In: Kósa László (szerk.): *Népi kultúra, népi társadalom*. XIV. Budapest, 1982. 359.

mindössze néhány szavas feljegyzéseket készített a csapatmozgásokról, majd egy-két lírai hangulatú költeményt közölt.)⁴⁰ Habár a *prosimetrum*-jelleg nem teljesen ismeretlen a katonai szolgálat idején keletkezett paraszti tudósításoktól,⁴¹ mégis feltehetjük a kérdést: vajon jelentéssel bír-e az efféle vegyítés, és elárul-e valamit Nácsa identitásáról ez a korántsem gyakori jelenség, vagy csupán kreativitásáról ad számot.⁴²

Hartmann szerint az irodalomban vannak „rejtett emlékképek”, így a műfaj (műnem) önmagában is előhív bizonyos jellemzőket, ami befolyásolja a szöveg, az elbeszélés és befogadás egészét.⁴³ A verssel kapcsolatban mintha még intenzívebben működnének ezek a látnak energiaforrások, és olykor mintha már attól szebbnek és értékesebbnek ítéltetnék valami, amiért versformát öltött,⁴⁴ ugyanakkor a lírát – az intimitás és introspekció műnemeként – az identitásképzéssel szokták összekapcsolni.⁴⁵ Úgy tűnik, Nácsa Jánosra jellemző volt a versek transzcendens szemlélete, hiszen a Nagy Történet, a bevonulást érdemesnek találta arra, hogy rímekbe szedje, míg katonai életének egyéb eseményei vagy a tűzoltó-tanfolyam kapcsán legtöbbször megelégedett a meglehetősen szűkszavú prózával. Csakis az őt különösen foglalkoztató tapasztalásokat ültette át verses formába, s ezzel a vers-testbe öltöztetéssel mintha ünneplőt adott volna a gyarló szavaknak. Természetesnek tarthatta, hogy a különleges élményekkel való találkozásokor, amikor valami külső élmény hatására felcsendülni érezte „lelke muzsikáját”,⁴⁶ a rímeket hívta segítségül azok megörökítéséhez, s azt is, hogy a hazafiságról vagy a katonai élet gyönyörűségeiről, nagy örömeiről és nagy hiányairól csakis versben írhatott: a verselés valamiféle kiemelkedés, felemelkedés a szűkebb környezetéből. A rímfaragást tehát a magasabb rendű kommunikáció eszközeként alkalmazta, a fontosabb mondandó aláhúzására, a magasztosabb pillanatok és érzések megörökítésére.

Nácsának tulajdonképpen a naplóírás, a prózaírás is kiszakadást jelentett a paraszti tevékenységből, a napi munkából, és életformájának időleges módosulása jelentette azt a hajtóerőt, mely rávette a napi feljegyzések készítésére: erről tanúskodnak az 1938-ban és 1940-ben vezetett naplók – már idézett – kezdősorai, vagy akár a tűzoltóságnál történtek aggályosan pontos megörökítésére való törekvés.⁴⁷ Nácsa Jánost földművesi teendői végzésekor is megragadta olykor egy-egy történet, érzés (például az aratás vagy egy lány pillan-

⁴⁰ Tulajdonképpen Nácsa erdélyi krónikája is megtartotta a verselés narratív funkcióját, és az azt követő néhány vers jelenti a lírai(bb) betéteket a szövegben, így erősíti a *prosimetrum*-jellegét. Lásd: Hanson, Kristin – Kiparsky, Paul: *The nature of verse and its consequences for the mixed form*. In: Harris, Joseph – Reichl, Karl (ed.): *Prosimetrum*. Cambridge, 1997. 20.

⁴¹ Környeyné Gaál Edit: *Parasztorsorsok. Források a huszadik század első feléből*. Debrecen, 1997. 129.

⁴² Bartonkova, Dagmar: *Letteratura prosimetrica e narrativa antica*. In: Pecere, Oronzo – Stramaglia, Antonio (eds.): *La letteratura di consumo nel Mondo Greco Latino*. Cassino, 1994. 260. A *prosimetrum*-ról az európai kultúrkörben élőknek általában Boëthius és Dante jut eszébe, de – természetesen – az egész világon ismert a vers és próza váltogatásából felépített szöveg. Harris, Joseph – Reichl, Karl: *Introduction*. In: Harris – Reichl: *Prosimetrium*, 2.

⁴³ G. Hartmann idézi Thomka Beáta: *Beszél egy hang*. Budapest, 2001. 12.

⁴⁴ Horváth Iván: *A vers*. Budapest, 1991. 13.

⁴⁵ Eisemann György: *Elsajátított idegenség és azonosság*. In: Bednancs Gábor – Kékesi Zoltán – Kulcsár Szabó Ernő (szerk.): *Identitás és kulturális idegenség*. Budapest, 2003. 57.

⁴⁶ Kiss Lajos: *A szegény emberek élete*. I. 3. kiadás. Budapest, 1981. 50.

⁴⁷ Mint ahogy általában a népi eredetű naplók a katonai szolgálattal, a frontélményekkel állnak kapcsolatban. Ujváry Zoltán: *Népköltészet és irodalom a népi kézíratos könyvekben*. In: Ujváry: *Népszokás és népköltészet*, 517.

tása), mely versírásra ösztökélte, de paraszti tevékenységében nem érezte szükségét annak, hogy napról-napra jegyzetet készítsen a mögötte álló időről. (Természetesen a testet-lelket igénybe vevő „látástól-vakulásig munka” közben az idő is másként működött, más tereket engedett, mint a gyakorlatozás vagy a tanfolyam ...) Nácsának a paraszti létforma a természetes közege volt, ahol nincs kellő létjogosultsága a krónikási szemléletnek, viszont minden abból kiragadót, minden kitekintést megragadásra, rögzítésre szükségesnek ítelt, valamiféle olyan tapasztalatot, amelyet éppen azért kell papírra vetni, mert a megszokottól olyan gyökeresen különbözik. Az írogatás ugyan az őt addig körülvevő struktúra felbomlását követő adaptációs kísérletként, egyfajta szublimációként is felfogható,⁴⁸ de Nácsa János naplóinak keletkezésére talán mégsem ez a leginkább helytálló magyarázat, hiszen – a főhadnagya halálát kivéve – tudomásunk szerint nem érte megrázó, nehezebben feldolgozható élmény, nem jelentett számára drasztikus veszteséget a családtól és a szülővároستól való ideiglenes elválás, emellett „poétaként” kitüntetett szerephez jutott bajtársai között, elismerték és értékelték sajátos tehetségét. A dévaványai fiatalember inkább rögzíteni, dokumentálni kívánta az általa átélteket, annak érdekében, hogy megőrződjenek szűkebb világán túlmutató élményei, és ezzel életpályájának egy sajátos szakasza: az írásba foglalással mintegy hitelesítette az élményeit, a katonai vagy tűzoltói identitását, így a napló oldalai valamiféle emléklapként, tanúként szerepelnek.⁴⁹

Nácsa tehát prózában rögzítette a mindennapi életén túlmutató történéseket, az otthonától távol töltött napok krónikáját, és rímekbe szedte a kiemelten hangsúlyos elemeket, de mintha más is vezette volna a verses formákra váltásban. Mint láttuk, prózai naplóbejegyzései többnyire csak néhány mondatban tudósítanak a napi eseményekről, és távol áll tőlük az önvallomásosság, mindenfajta líraiság; de a színesség, az élőszőra jellemző megnyilvánulások is csak akkor bukkannak fel, ha egy-két történetet sikerül kacagtatóvá formálnia. Úgy tűnik, Nácsa nem érezte magát otthonosan a próza kínálta lehetőségektől körülvéve, és jobbára megelégedett a tapasztalatai regisztrálásával. Így talán nem csupán a versek „transzcendens” felfogása, hanem a hozzá közelebb álló munkamód is a rímek felé irányította: az erdélyi bevonulás így verses elbeszélésként jelent meg előadásában, amely jóval szűkebb teret adott a naplóírónak, hiszen ebben a versben mindössze néhány szóval kellett jellemeznie az éppen érintett városok látnivalóit vagy lakosait, az út napi eseményeit, és a csordogáló szavaknak is biztos keretet nyújtott a rímes szerkezet. A vőfélyek mondandói bizonyára a könnyebb megtanulhatóság miatt öltének verses formátumot⁵⁰ – Nácsa János a feljegyzéseit ugyan nem megtanulásra, előadásra szánta, mégis szívesebben és színesebben választotta a verselést a próza helyett, hiszen a kötött forma, a ritmus, a zeneiség és tömörség (vagyis: a metrum)⁵¹ szinte a sorvezetője volt ennek a derék „magvetőnek”.

⁴⁸ Farkas Kinga: *A népi írásbeliségről – Kuntos Vilmos verses füzete kapcsán*. In: Keszeg Vilmos (szerk.): *A Kriza János Néprajzi Társaság évkönyve*, 7. Írott kultúra, folklór. Kolozsvár, 2003. 230.

⁴⁹ Keszeg Vilmos: *Az írás a populáris kultúrában*. In: Víga Gyula (szerk.): *Európából Európába*. Tanulmányok a 80 esztendőös Balassa Iván tiszteletére. Budapest – Debrecen, 1997. 48.

⁵⁰ Szabó: *Lakodalmi szövegek, játékok esztétikai kérdései*, 336.

⁵¹ A népköltészet mindenképpen szorosan kapcsolódik a zeneiséghez – talán ennek is lehet köze ahhoz, hogy Nácsa, a nagyszerű citerás-énekes szívesebben választotta a ritmus vezérelte formákat. Katona Imre: *Verselés*. In: Voigt Vilmos (szerk.): *A magyar folklór*. Budapest, 1998. 615.

A magvető

„Gazdálkodó ember magvető az apám,
Arra neveltek, az maradt én reám.
Anyaföld kebelébe szórom a búzámat,
Így szolgálom híven csonka kis hazámat.

Forró nyári napon a búzát aratom,
Ha beszorít a tél versemet faragom.
Mi van a versemben, amelyet itt írok?
Az, hogy ami voltam: magvető maradok.

Hogy kiscgazda vagyok nem szégyellem én azt,
Bárki megszólíthat, s mondhatja, hogy paraszt!⁵²

Nácsa János Magvető vagyok című verse tulajdonképpen mindenféle további forrás- vizsgálat nélkül képet ad identitásáról, legalábbis szelfjének bizonyos tudatos rétegeiről. Az 1935-ben megjelent írásában egyértelműen paraszti identitás-rétegeit tartja elsődlegesnek, melyeket a „lírai vonal”, a poétaság úgy sző át, mint a *prosimum*okban megjelenő versek a prózai szövegrészeket. Az itt megfogalmazott parasztköltői *ars poetica* később sem devalválódott, Nácsa 1961 végén, az „óévi leltár” készítésekor sem készült feladni örökségét. Ugyanis ekkor, szeretett Dévaványája elmúlt esztendejét összegezve meg kellett állapítania, hogy minden máshol van, máshogy van, mint ahogy eddig megszokták (az orvosi rendelőbe költöztették a papírüzletet, a ruhaárusítás a cipészetben folyik etc.). És bizony őt is máshol találta a szilveszter, mint ahol lennie kellene:

„Egyénit [megtalálja] a TSzCs-ben Engemet a két deressel
Ekével a nagy kettőssel Sok elutársnak örömére
Megtalálnak a Tsz-be. Valóság ez mind az egész
Lett belőlem bolgárkertész Nevelem a paprikákat
Így szolgálom a hazámat⁵³

A frissen belépett termelőszövetkezeti tag tehát nem lépett ki a paraszti sorból a földjé- től és állataitól való kényszerű megválás után, és föl sem merült benne ennek lehetősége: tudomásul vette, hogy most ezt követelte tőle a sors, és neki a „szolgálat”, a kötelesség tel- jesítése a dolga azon a földön, mely annyira közel állt a szívéhez,⁵⁴ még akkor is, ha maga- biztosságát–öntudatát kissé megtépázták a háború utáni esztendőök. Így hát egész életében megmaradt földműveléssel foglalkozónak – még akkor is, ha munkáját történetesen az Aranykalász TSz-ben kellett végeznie. És nem hagyott fel a rímfaragással sem ...

Nácsa János általunk vizsgált naplója szintén arról vall, hogy – sokfajta „mestersége”, foglalatossága közül – elsősorban a paraszti érezte meghatározónak, de a „poétaságot” is lényétől elidegeníthetetlennek tartotta.⁵⁵ Ennek talán ellentmondani látszik, hogy éppen paraszti mivoltáról ejt a legkevesebb szót ebben a *corpus*ban, és az itt fellelhető jegyzetei

⁵² Tavasz szántás, 42.

⁵³ Nácsa: *Ahol én születtem*, 86.

⁵⁴ Nácsa László szerint édesapja rendkívül nehezen viselte a „belépést”. Nácsa: *Ahol én születtem*, 28–29.

⁵⁵ A paraszterselők többsége biztos volt költői hivatásában, ugyanakkor büszkén hirdették paraszti eredetüket. Janó: *Kiskun paraszterselők*, 40.

többségében mégiscsak a katonai bevonulása alkalmával szerzett élmények foglalnak el elsődleges helyet. Nácsa azonban éppen a szülővárosából-szülőházából való kitekintések alkalmával fogott naplóiírásba, s jegyezte fel a látottakat és tapasztaltakat, mindezt a megörökítés, „lefényképezés” szándékával, így emlékezet-lapokat (vagy: helyeket) készített magának a hazatérés idejére. Nácsának sokat jelentett a „világlátás”, igénye volt a földműves-hétköznapiokból való kilépésre, de a „magvetés”, a paraszti-parasztköltői identitás és tevékenység határozta meg leginkább.

BARBARA PAPP

‘I am a seed sower’: The Identities of a Peasant

The study analyses the identity of a versatile man through his diary. The author’s aim is to show how János Nácsa (1908–1986) revealed his personality in his writings. Nácsa thought of himself first and foremost as a peasant, but he also spent years in the army as a volunteer; during this period, he participated in the 1940 campaign in Transylvania. This was the time when he started making his notes. While describing military life he mostly details the daily routines of the camp, but hardly ever mentions his family or shows any sign of homesickness. He never speaks about his earlier years either. He underestimates his role as a soldier: he feels ashamed having to do humble work in duty and doesn’t feel the impact of his tasks at the signal corps. Having been a bridesman in his younger years he learned the tradition of the joker. This is where his literary style may come from: his way of narration or the short amusing forms can be regarded as the indirect proof of this. Prosaic and rhymed parts can also be found mixed in his text (prosimetrum): the prosaic ones may be regarded as common notes about his environment and the rhymes may be considered documents of emotionally more important experiences, therefore they may have served to emphasise his message.